

Sygn. akt I UK 356/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania K. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych .
z udziałem zainteresowanych M. G., T. M., M. R.
o ustalenie braku odpowiedzialności członka zarządu stowarzyszenia za
zobowiązania z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 kwietnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 maja 2011 r.,

**oddala skargę kasacyjną i odstępuje od obciążenia
wnioskodawcy kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 16 grudnia 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że /.../ jako członkowie zarządu ponoszą solidarną odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres grudzień 2002 r. - maj 2003 r. w łącznej kwocie 94.384,85 zł.

Odwołanie od decyzji złożyli K. K., W. B. oraz J. S.

Sąd Okręgowy wyrokiem z 24 listopada 2009 r., zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 16 grudnia 2008 r. i ustalił, że Jarosław S. nie ponosi odpowiedzialności za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres grudzień 2002 r. - maj 2003 r.; zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 16 grudnia 2008 r. i ustalił, że W. B. ponosi odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres grudzień 2002 r. - kwiecień 2003 r.; oddalił odwołanie K. K. od decyzji z dnia 16 grudnia 2008 r.; zasądził od wnioskodawców W. B. i K. K. na rzecz pozwanego po 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako wierzyciel Miejskiego Klubu Sportowego „S.” w dniu 26 maja 2000 r. złożył w Sądzie Rejonowym V Wydział Gospodarczy wniosek o ogłoszenie upadłości klubu. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że MOKS „S.” zalega z opłatą składek na ubezpieczenie społeczne za lata 1996-2000 w kwocie 1.670.434,03 zł. Sąd Rejonowy postanowieniem z 2 lipca 2001 r. oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości i otworzył postępowanie układowe w związku z wnioskiem klubu z 27 czerwca 2001 r. Nadzorcą sądowym do przeprowadzenia postępowania układowego został wyznaczony świadek J. B. Postępowaniem zostały objęte wszystkie wierzytelności klubu, poza wierzytelnościami ZUS i skarbowymi. Ponieważ wierzytelności nie były spłacone, jeden z wierzycieli w imieniu którego działał syndyk J. F. w dniu 24 października 2002 r. złożył wniosek o uchylenie układu. Sąd Rejonowy

postanowieniem z dnia 26 lutego 2003 r. uchylił układ. W dniu 12 listopada 2002 r. na Walnym Nadzwyczajnym Zebraniu Członków MOKS „S.” został wybrany zarząd w skład którego weszli K. K. jako prezes, J. Ł. i J. S. jako vice-prezesi oraz M. M., W. B., M. G. i M. R. jako członkowie. Zarząd w tym składzie został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 26 listopada 2002 r. W dacie wyboru nowego zarządu klub zatrudniał przeszło 20 osób (w tym piłkarzy). Deklaracje ubezpieczeniowe były składane co miesiąc w ZUS, ale składki nie były odprowadzane. Klub nadal miał bardzo złą sytuację finansową, wierzytelności wobec kontrahentów nie były spłacane. Wynagrodzenia za pracę były płacone w ratach, często z prywatnych pieniędzy prezesa K. i zainteresowanego M. G. Zarząd przystąpił do działań mających na celu poprawę sytuacji finansowej i organizacyjnej klubu.

Poszukiwania sponsorów zakończyły się fiaskiem, ponieważ brak było chętnych do sponsorowania upadającego klubu.

Prezes K. na początku 2003 r. złożył wniosek o restrukturyzację należności, wystąpił do Prezydenta Miasta z wnioskiem o umożliwienie dzierżawy stadionu, także do PZPN o wypłacenie pieniędzy z tytułu uczestnictwa w lidze. Żadne z tych działań nie wpłynęły na poprawę sytuacji finansowej klubu, ponieważ spotkały się z negatywnym stanowiskiem osób i urzędów, do których były kierowane. Klub nie miał żadnego majątku nieruchomego, a jedynym majątkiem były ubrania sportowe. Nadal bieżące wydatki klubu - zapłata trenerowi, koszty treningów, sparingów, wyjazdy na mecze, czasami zapłata zawodnikom, pokrywane były z prywatnej kieszeni członków zarządu. Zainteresowany T. M. już w grudniu 2002 r., w miesiąc po wyborze do zarządu, złożył rezygnację z członkostwa i po tej dacie nie uczestniczył w pracach zarządu i klubu.

W dniu 13 stycznia 2003 r. na posiedzeniu zarządu rezygnację złożyli J. S. i M. R., z tym, że w aktach ZUS znajduje się pisemna rezygnacja tylko M. R. Obydwaj od stycznia 2003 r. nie brali udziału w pracach zarządu i klubu.

Na przełomie stycznia i lutego 2003 r. część członków zarządu, po nieudanych próbach ratowania klubu i negatywnych decyzjach Rady Miasta, doszła do wniosku, że nie jest w stanie podołać trudnościom i postanowiła podać zarząd do dymisji po przystąpieniu piłkarzy do drugiej rundy rozgrywek. Taki warunek był

związany z otrzymaniem z PZPN kwoty ok. 150 - 160 tys. zł. Walne Zebranie, na którym prezes K. K. podał zarząd do dymisji odbyło się pod koniec kwietnia 2003 r.

W zebraniu uczestniczyli wnioskodawcy K. K. i W. B., oraz jako członek stowarzyszenia J. S., nie byli obecni R. i M. W pierwszym głosowaniu nad wnioskiem prezesa K. K. Walne Zebranie przyjęło dymisję zarządu. Następnie w trakcie burzliwego przebiegu zebrania i dyskusji na temat zaniżenia przez zarząd długów klubu, powtórzono głosowanie, które doprowadziło do ponownego wyboru K. K. i J. Ł.. W zebraniu tym do końca nie uczestniczył W. B. W czerwcu 2003 r. dyrektor klubu - świadek J. T. po telefonie z OSiR oddał klucz od pomieszczenia w którym znajdowały się dokumenty klubu, a od 1 lipca rozpoczął działalność nowy klub sportowy O. 1945. W dniu 6 kwietnia 2004 r. świadek J. T. wystąpił do Prezydenta Miasta o podjęcie działań zmierzających do rozwiązania stowarzyszenia z uwagi na brak władz oraz mniejszą liczbę członków od wymaganych ustawą.

Prezydent w dniu 4 maja 2004 r. wystąpił do Sądu Rejonowego o rozwiązanie stowarzyszenia - Miejski Klub Sportowy „S.”, co nastąpiło postanowieniem Sądu z 12 lipca 2004 r. W dniu 12 czerwca 2006 r. Naczelnik Urzędu Skarbowego wszczął postępowanie w sprawie ustalenia odpowiedzialności solidarnej członków zarządu /.../, za zaległości podatkowe MOKS „S.” za okres grudzień 2002 - październik 2003 r. w łącznej kwocie 17.983 zł plus odsetki w kwocie 370,23 zł. Postępowanie w sprawie zostało umorzone decyzją z 1 października 2007 r.

Postanowieniem z dnia 23 listopada 2007 r. Sąd Rejonowy VIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w związku z postanowieniem Sądu Rejonowego Wydział I Cywilny z dnia 12 lipca 2004 r. o rozwiązaniu Stowarzyszenia, wyznaczył likwidatorów Stowarzyszenia w osobach dotychczasowego zarządu - /.../. Na skutek apelacji złożonych przez wnioskodawców J. S. i W. B., obydwaj zostali zwolnieni z funkcji likwidatorów.

Zaskarżoną decyzją z 16 grudnia 2008 r. pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustalił odpowiedzialność solidarną członków zarządu na podstawie wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym - K. K., J. S., W. B., M. G., T. M., M. R. za zaległości Stowarzyszenia MOKS „S.” z tytułu nieopłaconych składek:

- ubezpieczenia społeczne za okres grudzień 2002 - maj 2003 r. w łącznej kwocie 74 006,14 zł, w tym należność główna w wysokości 41.978,14 zł oraz odsetki naliczone na dzień 16.X.2008 r. w wysokości 32.028 zł,
- powszechnie ubezpieczenie zdrowotne za okres grudzień 2002 - maj 2003 r. w łącznej kwocie 14.782,16 zł, w tym należność główna w wysokości 8.387,16 zł oraz odsetki naliczone na dzień 16.XII.2002 w wysokości 6 395 zł,
- Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres grudzień 2002 - maj 2003 r. w łącznej kwocie 5 596,55 zł, w tym należność główna w wysokości 3 175,55 zł oraz odsetki naliczone na dzień 16 grudnia 2008 r. w wysokości 2421 zł.

Łączna kwota należności na dzień wydania decyzji wyniosła 94.384,85 zł. W decyzji nie został uwzględniony członek zarządu J. Ł., który zmarł 31 marca 2004 r.

W trakcie procesu ZUS uchylił zaskarżoną decyzję wobec zainteresowanych M. R. i T. M., decyzjami z dnia 24 lutego 2009 r.

Sąd Okręgowy zauważył, że stosownie do art. 116 § 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu: 1. nie wykazał, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe), albo niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub niewszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez jego winy 2. nie wykazuje mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. Zgodnie z art. 116a Ordynacji podatkowej, za zaległości podatkowe innych osób prawnych niż wymienione w art. 116, odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie organów zarządzających tych osób prawnych, jeżeli egzekucja z majątku osoby prawnej okazała się bezskuteczna, a członek zarządu nie wykazał przesłanek określonych w art. 116. Odpowiedzialność członków zarządu obejmuje zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, które powstały w czasie pełnienia przez nich obowiązków członków zarządu. Odpowiedzialność członków zarządu stowarzyszenia za

zaległości z tytułu ubezpieczeń społecznych oparta jest na przepisach Ordynacji podatkowej na podstawie art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. nr 11 z 2007 r. poz. 74 ze zm.).

Sąd Okręgowy stwierdził, że bezsporne jest, że MOKS „S.” już od 1999 r. miał kłopoty finansowe i nadal nie zostały uregulowane należności wobec ZUS z tytułu ubezpieczeń społecznych za okres maj 1999 - grudzień 1999 r., marzec-grudzień 2000, luty 2001-maj 2003 r. Trudna sytuacja finansowa była przyczyną złożenia w 2000 r. wniosku o ogłoszenie upadłości klubu i nieskutecznego postępowania układowego, zakończonego postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 26 listopada 2003 r. o uchyleniu układu. Tytuły egzekucyjne wystawione przez ZUS zostały zwrócone przez Urząd Skarbowy bez wykonania, albowiem dłużnik nie posiadał żadnego majątku podlegającego egzekucji. Kolejne próby egzekucji składek na ubezpieczenia społeczne zakończyły się umorzeniem postępowania przez Komornika Sądowego Rewiru IV postanowieniem z 30 grudnia 2005 r. W ocenie Sądu nie ma zatem wątpliwości, że została spełniona przesłanka bezskuteczności egzekucji wobec MOKS „S.”.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że zarząd wybrany w dniu 12 listopada 2002 r. miał pełną świadomość sytuacji finansowej klubu, także jego problemów organizacyjnych, dlatego zostały podjęte działania mające na celu poprawę funkcjonowania klubu. Vice-prezes J. S. opracował nowe regulaminy dotyczące struktury organizacyjnej, obiegu dokumentów finansowych, regulaminu pracy, był również odpowiedzialny za pozyskiwanie sponsorów na działalność sportową. W tym czasie toczyło się postępowanie układowe, w sądzie złożony został wniosek wierzycieli o uchyleniu tego układu, bowiem klub mimo zawartych zobowiązań, nadal nie regulował należności. Zarząd próbował przeprowadzić restrukturyzację długów, prowadził negocjacje w sprawie redukcji zadłużenia wobec ZUS i Urzędu Skarbowego. Jednak na przełomie stycznia i lutego 2003 r. zarząd wiedział, że jego działania nie przyniosły i nie przyniosą oczekiwanej poprawy sytuacji finansowej klubu.

W przypadku K. K. i W. B. Sąd nie znalazł podstaw do uwzględnienia odwołania, z tym, że w przypadku W. B. odpowiedzialność ograniczył o jeden miesiąc. Obydwaj wnioskodawcy nie przedstawili okoliczności przewidzianych w

art. 116 w zw. z art. 116a, uwalniających ich od odpowiedzialności za zobowiązania klubu.

Za cały okres zaległości objęty zaskarżoną decyzją odpowiada wnioskodawca K. K. Na podstawie zeznań świadków /.../, członków stowarzyszenia uczestniczących w Nadzwyczajnym Zebraniu Członków w kwietniu 2003 r. Sąd Okręgowy przyjął, że wnioskodawca nie został zwolniony z funkcji prezesa zarządu, nie została przyjęta dymisja jego i vice-prezesa Ł.

Ponieważ organ powołany do wyboru władz Klubu (§23 statutu) jest również uprawniony do ich odwołania, Sąd przyjął, że K. K. był odpowiedzialny za działalność Klubu również „po kwietniu 2003 r.”, aż do jego likwidacji.

Sąd Okręgowy uznał, że organ rentowy wykazał bezskuteczność egzekucji wobec klubu oraz okres faktycznego pełnienia przez wnioskodawców W. B. i K. K. obowiązków członków zarządu, zatem wnioskodawcy mogli zwolnić się z odpowiedzialności za długi klubu, gdyby wykazali, że we właściwym czasie zgłosili wniosek o ogłoszenie upadłości, bądź niezgłoszenie takiego wniosku nastąpiło bez ich winy. W ocenie Sądu Okręgowego to styczeń-luty 2003 r. był okresem, kiedy wnioskodawcy winni zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości, chcąc uniknąć odpowiedzialności za zobowiązania finansowe klubu. Za chybioną uznał Sąd Okręgowy argumentację wnioskodawcy K. K. dotyczącą zakazu składania wniosku o ogłoszenie upadłości od daty otwarcia postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub umorzenia postępowania. Należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne jako należności uprzywilejowane, nie były przedmiotem postępowania układowego, zatem nie było przeszkód do złożenia takiego wniosku, a ponadto w dniu 23 lutego 2003 r. zapadło postanowienie o uchyleniu układu, odpadły zatem wszystkie inne przeszkody uniemożliwiające zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Mając na uwadze zebrany materiał dowodowy Sąd Okręgowy zwolnił od odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne J. S., ograniczył o jeden miesiąc odpowiedzialność W. B., nie znalazł natomiast podstaw do uwzględnienia odwołania K. K.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji K. K. i W. B. oraz zażalenia organu rentowego, wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2010 roku zmienił zaskarżony wyrok w

punkcie II, III i IV i poprzedzające go decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 grudnia 2008 roku i ustalił, że K. K. i W. B. jako członkowie zarządu nie ponoszą odpowiedzialności za zaległości Stowarzyszenia Miejskiego Klubu Sportowego „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od grudnia 2002 roku do maja 2003 roku, koszty postępowania wzajemnie zniósł oraz oddalił zażalenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd pierwszej instancji dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń faktycznych, lecz dokonał nieprawidłowej oceny prawnej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji niewłaściwie ocenił okoliczności związane z niezgłoszeniem w odpowiednim czasie wniosku o ogłoszenie upadłości stowarzyszenia lub niewszczęciem postępowania zapobiegającego ogłoszeniu jego upadłości. W tej mierze podkreślenia wymaga fakt, iż przesłanki uzasadniające zgłoszenie przedmiotowych wniosków powinny być oceniane według stanu prawnego obowiązującego w chwili zaprzestania wykonywania przez członków zarządu obowiązków związanych z regulowaniem należności z tytułu składek do ZUS. Postępowanie układowe zostało wszczęte w oparciu o przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku - Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. z 1934 roku, Nr 93, poz. 836 ze zm.) obowiązujące do 30 września 2003 roku. Do tego dnia obowiązywało również rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku - Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 roku, Nr 118, poz. 512 ze zm.). Tym samym zaistnienie przesłanki zgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęcia postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości wobec K. K. i W. B. należało rozpatrywać na gruncie powyższych przepisów. Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę okoliczności, iż zarząd stowarzyszenia, w skład którego wchodził skarżący, został powołany w trakcie trwania postępowania układowego. Zgodnie zaś z art. 15 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku - Prawo o postępowaniu układowym otwarcie postępowania układowego wyklucza ogłoszenie upadłości dłużnika aż do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie

zatwierdzenia układu albo do czasu prawomocnego umorzenia postępowania układowego. Sąd Apelacyjny stwierdził, że aż do wydania przez Sąd Rejonowy postanowienia z dnia 26 lutego 2003 roku o uchyleniu układu przyjętego na zgromadzeniu wierzycieli w dniu 29 października 2001 roku ani ewentualny wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych będącego wierzycielem Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” ani też wniosek członków zarządu pełniących w tym okresie obowiązki, a więc i skarżących, dotyczący ogłoszenia upadłości nie podlegałyby merytorycznemu rozpoznaniu. W tym stanie rzeczy od 12 listopada 2002 roku do 26 lutego 2003 roku K. K. oraz W. B. ze względu na art. 15 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku Prawo o postępowaniu układowym nie mogli skutecznie złożyć wniosku. W odniesieniu do skarżących należało zatem rozważyć, czy można było przypisać im winę w niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości w okresie od uchylenia układu do ich rezygnacji z funkcji członka zarządu tj. od końca lutego 2003 r. do kwietnia 2003 roku. Wina członka zarządu powinna być oceniana według kryteriów prawa handlowego, czyli według miary podwyższonej staranności oczekiwanej od osoby pełniącej funkcje organu osoby prawnej. Sąd pierwszej instancji wziął wprawdzie pod uwagę okoliczności, iż skarżący podejmowali próby poprawy sytuacji finansowej klubu (wniosek o restrukturyzację należności składkowych, rozmowy z PZPN w sprawie wypłaty kwot za udział w lidze, rozmowy z Prezydentem Miasta), lecz marginalnie potraktował fakt, iż w powyższym okresie zarząd stowarzyszenia był zdekompletowany liczył mniej członków niż dopuszczał statut. Prezes K. oraz W. B. nie mogli „samodzielnie” złożyć wniosku o ogłoszenie upadłości.

Po rozpoznaniu skargi kasacyjnej organu rentowego i zażalenia W. B., Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 14 grudnia 2010 roku w sprawie I UK 278/10 uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego oraz umorzył postępowanie zażaleniowe. Sąd Najwyższy uznał za uzasadniony zarzut skargi kasacyjnej dotyczący naruszenia art. 15 § 1 Prawa o postępowaniu układowym. Zgodnie z powyższym przepisem od daty otwarcia postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub umorzenia postępowania

nie może być ogłoszona upadłość dłużnika. Z przepisu tego wynika, że datą graniczną, do której niemożliwe jest ogłoszenie upadłości dłużnika jest moment uprawomocnienia się postanowienia o oddaleniu podania o otwarcie układu, a także uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu albo umorzenia postępowania na etapie postępowania o otwarcie postępowania układu lub na etapie zawierania lub zatwierdzania układu, nie zaś (jak przyjął to Sąd drugiej instancji) uchylenie układu. Celem postępowania układowego jest zapobieżenie upadłości dłużnika i umożliwienie mu kontynuowania działalności gospodarczej. Wyłączenie z postępowania układowego wierzytelności wymienionych enumeratywnie w art. 4 Prawa o postępowaniu układowym, oznacza że co do nich dłużnik nie może uzyskać ulg w żadnej postaci a wierzyciele nie mogą w zaspokojeniu doznać uszczerbku nawet gdyby to miało zagrażać kontynuowaniu przez dłużnika działalności gospodarczej. A zatem wierzytelności te w porównaniu z wierzytelnościami objętymi postępowaniem układowym są uprzywilejowane. Do takich uprzywilejowanych wierzytelności należą, między innymi, należności z tytułu ubezpieczeń społecznych bieżące i zaległe za rok poprzedzający otwarcie postępowania układowego (art. 4 § 1 pkt 2). Nie sposób zaakceptować poglądu, że istniejący (prawomocnie zatwierdzony) układ tamuje drogę ogłoszeniu upadłości mimo zaistnienia po tej dacie lub trwania nadal stanu zaprzestania płacenia długów objętych i nieobjętych układem - należności uprzywilejowanych. Cel zawarcia układu - zapobieżenie upadłości - spełnia się tylko wtedy, kiedy umożliwia wywiązanie się przez dłużnika ze swych zobowiązań dotyczących wszystkich wierzytelności, także tych nieobjętych postępowaniem układowym. Inaczej rzecz ujmując, zawarcie układu z wierzycielami, ma ułatwić spłacanie także długów nieobjętych postępowaniem układowym. Dlatego nie ma żadnego uzasadnienia dla tezy, że prawomocny układ - aż do jego uchylenia wyklucza ogłoszenie upadłości dłużnika, który mimo zawarcia układu okazał się niewypłacalny w rozumieniu art. 1 Prawa upadłościowego. Tak więc postępowanie układowe wywiera wpływ na wierzytelności nieobjęte tym postępowaniem, ale nie aż do momentu uchylenia układu (przez cały czas jego obowiązywania), lecz do prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu (oddalenia podania lub zatwierdzenia układu) albo umorzenia postępowania. Układ zatwierdzony prawomocnie dnia 8

listopada 2001 roku mógł dotyczyć tylko wierzytelności powstałych wcześniej. Zaległości składkowe, o które chodzi w rozpoznawanej sprawie dotyczą zaś okresu późniejszego - od grudnia 2002 roku do maja 2003 roku. Z tego powodu nie mogły one być objęte postępowaniem układowym i w tym zakresie nie ma znaczenia ich ustawowe wyłączenie z postępowania układowego (znaczenie ma natomiast data wejścia w życie nowelizacji wprowadzającej art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa, na podstawie której ustanowiono odpowiedzialność członków stowarzyszenia za zaległości składkowe). Tymczasem możliwość uwolnienia się członka zarządu stowarzyszenia od odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki przez wykazanie, iż we właściwym czasie wszczęto postępowania zapobiegające upadłości (postępowania układowe), występuje tylko w odniesieniu do zaległości powstałych przed zatwierdzeniem układu. Tak więc złożenie przez członka zarządu we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania układowego nie uwalnia go od odpowiedzialności za zaległości powstałe po zatwierdzeniu układu. Za błędne uznał Sąd Najwyższy założenie Sądu drugiej instancji w tej kwestii, co miało istotny wpływ na ocenę jednej z przesłanek egzoneracyjnych wskazanych w art. 116 § 1 pkt 1 w związku z art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych. W świetle przywołanego przepisu zarówno wnioski o ogłoszenie upadłości jak i o wszczęcie postępowania układowego złożony we właściwym czasie stanowi przesłankę uwolnienia się od odpowiedzialności za zobowiązania stowarzyszenia. Nie oznacza to jednakże, że efekt postępowania układowego w postaci zawartego z wierzycielami układu uwalnia członków zarządu od odpowiedzialności za zaległości składkowe, jeśli po tej dacie dłużnik (stowarzyszenie) stał się (lub nadal jest) niewypłacalny, a więc istnieje stan, który wymagałby zgłoszenia wniosku o upadłość. Jak wynika z podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku, układ z wierzycielami zatwierdzony został w dniu 8 listopada 2001 roku, stąd też okres biegnący od tej daty wymagał ponownej oceny.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Apelacyjny- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 5 maja 2011 r., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego z 24 listopada 2009 r., w pkt II oraz poprzedzającą go decyzję

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 grudnia 2008 r. w ten sposób, iż ustalił, że W. B. ponosi odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 2003 r. do kwietnia 2003 r.; zmienił zaskarżony wyrok w pkt III oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 grudnia 2008 r. w ten sposób, iż ustalił, że K.K. ponosi odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 2003 r. do kwietnia 2003 r.; w pozostałym zakresie oddalił obie apelacje; oddalił zażalenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w całości; odstąpił od obciążania W. B. i K. K. kosztami zastępstwa procesowego na rzecz organu rentowego za postępowanie apelacyjne i kasacyjne.

Sąd Apelacyjny uznał apelacje K. K. i W. B. są uzasadnione jedynie w części tj. w zakresie nieprawidłowego przyjęcia odpowiedzialności za składki za grudzień 2002 roku i maj 2003 roku.

W niniejszej sprawie nie ulegało wątpliwości w ocenie Sądu Apelacyjnego, że Stowarzyszenie Miejski Klub Sportowy „S.” zaniechało bieżącego wpłacania należności składkowych w okresie wcześniejszym niż to wynika z zaskarżonych w niniejszej sprawie decyzji. Poza sporem pozostawała okoliczność, że zaległości składkowe co do zasady powstały w okresie pełnienia przez skarżących funkcji członków zarządu Stowarzyszenia. Co do ram czasowych odpowiedzialności W. B. i K. K. za nieuiszczone składki należało mieć jednak na uwadze, na co wskazywał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku I UK 278/10, że nowelizacja wprowadzająca art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa, na podstawie której ustanowiono odpowiedzialność członków zarządu stowarzyszenia za zaległości składkowe, weszła w życie w dniu 1 stycznia 2003 roku. Zatem, jak słusznie wskazywali skarżący w swoich apelacjach, przy ocenie spełnienia przesłanek z art. 116a w związku z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa należało wziąć pod uwagę okres od stycznia 2003 roku. W ocenie Sądu Apelacyjnego w maju 2003r. zarówno W. B. jak i K. K. nie

pełnili już funkcji członków zarządu Stowarzyszenia. Obaj zrezygnowali podczas nadzwyczajnego walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia w kwietniu 2003 r. Zatem odnośnie ram czasowych odpowiedzialności za zaległości składkowe wobec W. B. i K. K. należało mieć na uwadze okres od stycznia 2003 roku do kwietnia 2003 roku. Okoliczność sprawowania funkcji społecznie i niepobierania z tego tytułu wynagrodzenia nie może mieć znaczenia w sprawie odpowiedzialności członka zarządu jako osoby trzeciej za zaległości podatkowe stowarzyszenia. Przechodząc do analizy spełnienia pozostałych przesłanek z art. 116a w związku z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa, warunkujących uznanie odpowiedzialności członków zarządu Stowarzyszenia za zaległości z tytułu składek, Sąd Apelacyjny wskazał, że kwestia zarówno bezskuteczności egzekucji w stosunku do Stowarzyszenia w całości oraz niewskazania przez członków zarządu mienia Stowarzyszenia umożliwiającego zaspokojenie znacznej części zaległości, nie ulegały wątpliwości. Wierzytelność organu rentowego z tytułu zaległości w opłatach składek na ubezpieczenie społeczne za lata 1996-2000 wynosiła 1.670.434,03 złotych. MOKS „S.” nie posiadał żadnego majątku na zaspokojenie tego zadłużenia, poza majątkiem ruchomym - strojami sportowymi. Starania, które czynili członkowie zarządu o pozyskanie sponsorów i restrukturyzację długu nie przyniosły spodziewanego efektu. Jednocześnie kwestią istotną w niniejszej sprawie, zdaniem Sadu Apelacyjnego było, iż wskutek otwarcia postępowania układowego postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 2 lipca 2001 roku, postępowaniem tym zostały objęte wszystkie wierzytelności klubu, poza wierzytelnościami wobec organu rentowego i skarbowymi. W dniu 24 października 2002 roku jeden z wierzycieli klubu złożył wniosek o uchylenie układu. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 26 lutego 2003 roku uchylił układ. Skoro należności składkowe były wyraźnie wyłączone z postępowania układowego, to stowarzyszenie nie tylko mogło, ale i miało obowiązek odprowadzania należnych składek na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Dotyczy to należności z tego tytułu powstałych przed zawarciem układu, a tym bardziej należności powstających po zawarciu i zatwierdzeniu układu, a więc i po dniu 8 listopada 2001 roku.

Stąd też w związku z ostatnią z przesłanek z art. 116a w związku z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa - niewykazanie przez

członka zarządu, że złożono we właściwym czasie wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe albo wykazanie braku winy (jakiegokolwiek) w niepodjęciu działań w tym kierunku, należało ocenić zachowanie się członków zarządu Stowarzyszenia po zatwierdzeniu układu w dniu 8 listopada 2001 roku. Sąd Apelacyjny ustalił, że po zatwierdzeniu układu w dniu 8 listopada 2001r., nadal istniał stan niewypłacalności, bowiem nie regulowano należności wobec organu rentowego. Układ z wierzycielami nie był realizowany, co doprowadziło do jego uchylecia postanowieniem z 26 lutego 2003 r. Zgodnie z art. 5 § 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku Prawo upadłościowe (tekst jednolity: Dz.U. z 1991 roku, Nr 118, poz. 512 ze zm.), obowiązującego w spornym okresie, przedsiębiorca jest zobowiązany nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia zaprzestania płacenia długów zgłosić w sądzie wniosek o ogłoszenie upadłości. Reprezentant przedsiębiorcy, o którym mowa w art. 1 § 2, jest zobowiązany zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym majątek nie wystarcza na zaspokojenie długów, chyba że wcześniej rozpoczął się bieg terminu określonego w § 1. Przyjmuje się, iż każdy członek zarządu może zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości, niezależnie od tego, czy przysługuje mu uprawnienie do samodzielnego reprezentowania czy łącznie z innymi osobami. Stąd też w niniejszej sprawie dla oceny zachowania W. B. i K. K. nie miały znaczenia postanowienia statutu stowarzyszenia dotyczące składu zarządu i reprezentacji stowarzyszenia. Przy ocenie spełnienia przesłanek z art. 116a w związku z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa chodzi o indywidualną i osobistą odpowiedzialność każdego członka zarządu i jednocześnie zindywidualizowany sposób obrony tego członka przed zgłoszonym roszczeniem wierzyciela. Oznacza to, że od każdego z członków zarządu można wymagać samodzielnej inicjatywy w zakresie zgłaszania wniosku o upadłość we właściwym czasie, jeżeli zmierza on do wyłączenia odpowiedzialności. Oceniając, kiedy nastąpił właściwy czas na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości Stowarzyszenia oraz ewentualny brak winy W. B. i K. K. w niepodjęciu działań w tym kierunku Sąd Apelacyjny podkreślił, że pojęcie „właściwy czas” to czas niezbędny do oceny sytuacji osoby prawnej pod kątem możliwości spłaty długów. Wykładni pojęcia „właściwy czas” do zgłoszenia wniosku o

upadłość nie należy dokonywać tylko opierając się na podstawach i terminach złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości określonych w art. 5 Prawa upadłościowego, ale także z uwzględnieniem celu, jakiemu uregulowanie zawarte w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej ma służyć. W tej kwestii Sąd Apelacyjny ustalił, że K. K. i W. B. zostali członkami zarządu Stowarzyszenia 12 listopada 2002 r. (wpisani do Krajowego Rejestru Sądowego 26 listopada 2002 r.). W dacie wyboru zarządu Klub zatrudniał 20 osób w tym piłkarzy. Deklaracje ubezpieczeniowe były składane lecz składki nie były odprowadzane. Wynagrodzenie było płacone w ratach, często z „prywatnych pieniędzy” K. K. oraz M. G. Na początku 2003 r. prezes zarządu złożył wniosek o restrukturyzację należności i wystąpił do Prezydenta Miasta o umożliwienie dzierżawy stadionu, a także do PZPN o wypłacenie pieniędzy z tytułu uczestnictwa w lidze. Żadne z tych działań nie wpłynęło na poprawę sytuacji finansowej klubu, bo spotkały się one z negatywnym stanowiskiem osób i urzędów, do których były kierowane. Niewątpliwie podjęto wszelkie możliwe działania, by poprawić sytuację finansową klubu, jednakże sam K. K. w odwołaniu od zaskarżonej decyzji wskazał, że już w dacie wyboru wiedział, że sytuacja finansowa Stowarzyszenia była fatalna, a właściwy czas na zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości niewątpliwie minął przed objęciem przez niego stanowiska.

K. K. wniósł skargę kasacyjną, zaskarżając powyższy wyrok w części, tj. co do punktu II i III w zakresie ustalającym odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia MOKS S. z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne, FP i FGŚP za okres od stycznia 2003 r. do kwietnia 2003 r., oddalającym jego apelację i rozstrzygającym w przedmiocie kosztów procesu.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono „naruszenie prawa materialnego tj. art. 116 § 1 pkt 1 lit. a poprzez jego niezastosowanie pomimo, że z ustalonego stanu faktycznego wynika, iż na początku 2003 r. wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości tj. postępowanie restrukturyzacyjne zarówno zaległości podatkowych jak i składkowych wobec ZUS; naruszenie przepisów postępowania, co mogło mieć wpływ na wynik postępowania, a mianowicie art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c., polegające na nierozważeniu przez Sąd Apelacyjny

materiału dowodowego wskazującego na wszczęcie w 2003 r. postępowania restrukturyzacyjnego obejmującego zaległości wobec ZUS i pominięciu zarzutu zgłoszonego w apelacji W. B. - dotyczącego nieuwzględnienia faktu wszczęcia tegoż postępowania”. „Z ostrożności procesowej” zarzucono również „naruszenie prawa materialnego tj. art. 116 § 1 pkt lit. b poprzez jego niezastosowanie pomimo, że z ustalonego stanu faktycznego wynika, iż K. K. nie można przypisać winy w niezgłoszeniu we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości Stowarzyszenia MOKS S.; naruszenie prawa materialnego tj. art. 116 § 1 i 2 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa w zw. z art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że K.K. ponosi odpowiedzialność za zaległości składkowe również za miesiąc kwiecień 2003r. podczas gdy termin ich płatności przypadał na dzień 15 maja 2003 r. i dopiero po tym dniu powstała zaległość, a z ustalonego stanu faktycznego wynika, że K. K. zrezygnował funkcji prezesa zarządu stowarzyszenia w kwietniu 2003 r.”.

Wskazując na powyższe wniesiono o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, zaś w przypadku uznania, że wskazane podstawy naruszenia prawa materialnego są oczywiście uzasadnione o ustalenie, że K. K. nie ponosi odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne, FP i FGŚP za okres od stycznia 2003 r. do kwietnia 2003 r. ewentualnie za sam miesiąc kwiecień 2003r. oraz zasądzenie na jego rzecz od organu rentowego kosztów postępowania wg. norm przepisanych.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

Zarzuty skargi odnoszą się do trzech kwestii: nieuwzględnienia wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego, braku winy skarżącego w niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie oraz objęcia jego odpowiedzialnością okresu do kwietnia 2003 r., podczas gdy termin płatności

zobowiązań składkowych za ten miesiąc przypadła w maju, już po jego rezygnacji z funkcji prezesa zarządu.

Jeśli chodzi o zarzut naruszenia przepisów postępowania odnoszący się do nierozważenia przez Sąd Apelacyjny okoliczności wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego, nie może on być uznany za zasadny z tego względu, że Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. Przeciwnie, Sąd drugiej instancji zawarł w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ustalenia co do złożenia wniosku o restrukturyzację i innych starań o poprawę sytuacji ekonomicznej Stowarzyszenia oraz o ich bezskuteczności. Odpowiednie ustalenia i rozważania znalazły się też w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego, przytoczonych przez Sąd Apelacyjny. Zarzut skargi naruszenia wskazanych przepisów postępowania nie mógł być zatem uznany za słuszny. Nie można bowiem uznać, że Sąd Apelacyjny nie rozpoznał sprawy w granicach apelacji albo orzekając pominął materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji.

Natomiast zarzuty naruszenia prawa materialnego zawierają mankament o zasadniczym znaczeniu dla możliwości ich uwzględnienia. Nie został objęty podstawami skargi przepis art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.). W przepisie tym, dodanym do ustawy z dniem 1 stycznia 2003 r. uregulowana została odpowiedzialność członków organów zarządzających innych osób prawnych niż wymienione w art. 116. Stowarzyszenie nie zostało wymienione w art. 116, zatem tylko na podstawie art. 116a, do stosowania którego odsyła art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) w zakresie należności z tytułu składek, można rozważać odpowiedzialność skarżącego. Przepis art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych również został pominięty w podstawach skargi. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia i w granicach podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Podstawy skargi to jej zarzuty naruszenia wymienionych w niej przepisów prawa. Nie można rozpatrywać zarzutów skargi dotyczących zasadności obciążenia skarżącego odpowiedzialnością za zaległości składkowe stowarzyszenia bez odniesienia się do przepisów art. 116a Ordynacji

podatkowej i art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, które nie są objęte podstawami skargi. Powołanie art. 116 Ordynacji, stosowanego w tej sprawie jedynie odpowiednio na mocy odesłania z art. 116a nie może być uznane za wystarczające. Natomiast rozważenie pominiętych przepisów oznaczałoby wykroczenie poza podstawy skargi, co byłoby niedopuszczalne w świetle art. 398¹³ § 1 k.p.c.

Co do zarzutu naruszenia art. 116 § 1 i 2 Ordynacji podatkowej polegającego na przypisaniu skarżącemu odpowiedzialności za zaległości z tytułu składek za kwiecień 2003 r. dodać należy, że przepis art. 116 § 2, w którym zostały określone granice czasowe subsydiarnej odpowiedzialności członków zarządu spółek za zaległości podatkowe został zmieniony z dniem 1 stycznia 2009 r., ustawą z dnia 7 listopada 2008 r. (Dz.U. Nr 209, poz. 1318). Przed tą zmianą odpowiedzialność obejmowała zaległości powstałe w czasie pełnienia obowiązków członka zarządu a po zmianie obejmuje (co do zasady) zobowiązania, których termin płatności upływał w czasie pełnienia obowiązków. Omawiana zmiana przepisu (zasadnicza dla oceny tego zarzutu) nastąpiła po wydaniu zaskarżonych decyzji. Zarzut skargi opiera się na aktualnym brzmieniu bez odniesienia do przepisów przejściowych ustawy zmieniającej, co dodatkowo (poza wskazanymi wyżej względami) uniemożliwia jego rozpatrzenie w tej sprawie.

Z tych względów skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.